DTU Bibliotek

Denne fil er downloadet fra

Danmarks Tekniske Kulturarv

www.tekniskkulturarv.dk

Danmarks Tekniske Kulturarv drives af DTU Bibliotek og indeholder scannede bøger og fotografier fra bibliotekets historiske samling.

Rettigheder

Du kan læse mere om, hvordan du må bruge filen, på *www.tekniskkulturarv.dk/about*

Er du i tvivl om brug af værker, bøger, fotografier og tekster fra siden, er du velkommen til at sende en mail til *tekniskkulturarv@dtu.dk*

DTU Bibliotek Danmarks Tekniske Universitet | Anker Engelunds Vej 1 2800 Kgs. Lyngby | Tlf. 45 25 72 50 | bibliotek@dtu.dk www.bibliotek.dtu.dk

T. E. Lundbye

Lidt om

Reisestipendieforeningen.

INDUSTRI-
FORENINGEN.

3395

331.86 Rei gl

1890.

Reisestipendieforeningen for Haand-
værkere og mindre Industridrivende

LIDT OM

REISESTIPENDIEFORENINGEN.

ET NUTIDSBILLEDE

AF

T. E. LUNDBYE.

INDUSTRI-
FORENINGEN

DANMARKS TEKNISKE BIBLIOTEK

KJØBENHAVN.

I KOMMISSIOM HOS V. THANING & APPEL.

1890.

København. I. Cohens Bogtrykkeri.

Læs hverken for at modsige eller for at tro, men for at overveie og eftertænke.

Francis Bacon.

For dem, som ikke kjende Reisestipendieforeningen fra dens første Dage, vil det være nødvendigt, at jeg ganske kortfattet berører Foreningens Fremkomst og første Tilblivelse; man vil ellers ikke rigtig kunne forstaa mig.

I Halvfjerdserne var der ikke saa mange Reiselegater som nu, og de, der fandtes, var der stor Rift om; det var let at opdage, at der burde gjøres noget i den Retning. Dette kom vel ofte paa Tale i Haandværkerkredse; men der fremkom i det nævnte Tiaar ikke noget positivt Forslag i den Retning.

Jeg tillod mig da tidlig i Foraaret 1881 at skrive en lille Artikel, som afdøde Redaktør *Topsøe* var saa velvillig at optage i »Dagbladet« (Lørdagen den 5te Marts 1881). Jeg henledede deri Opmærksomheden paa denne Mangel for om muligt, at bringe en eller anden Rigmand paa den Tanke at stille nogle Midler til Raadighed, for at den kunde blive afhjulpet, idet jeg udtrykkelig henviste til, at der dengang nylig var skjænket et større Legat til Universitetet, som særlig skulde benyttes til Uddannelsesreiser.

Paa et senere Tidspunkt — det var i Efteraaret samme Aar — fandt jeg mig tilskyndet til paa Industriforeningens Generalforsamling at opponere imod den Maade, hvorpaa et enkelt bestemt Legat uddeltes. Da man paa Generalforsamlingen grumme nødig vilde indrømme, at jeg havde Ret; og da et Referat i et af Bladene endog omtalte min Paastand som ganske ubeføiet, bevirkede dette, at jeg igjen maatte gribe Pennen og i en anden Artikel, som blev offenliggjort i »Dagsavisen« (24. Septbr. 1881), udtalte mig om Sagen paa en saadan Maade, at man blev mig Svaret skyldig. Formanden for Legat-Udvalget i Industriforeningen, afdøde Fabrikant *Fränckel,* besøgte mig derpaa og udtalte, at han maatte agte mig, fordi han kunde tydelig see, at jeg havde talt ud af en virkelig Overbevisning. — Den Omstændighed, at der var begaaet en Feil, kunde umulig bevæge mig til at bære Nag, hverken imod ham eller imod nogen af de Herrer, der havde med den Sag at gjøre. Gamle *Fränckel* og jeg skiltes ad som gode Venner. Han udtalte sig med varm Ros om mine Arbeider, som dengang jevnlig udstilledes i Industriforeningen, og som han ogsaa tog i Øiesyn i mit lille Udstillingslokale i Frederiksborggade, hvor jeg dengang boede. Der var paa Grund af denne Sag ikke Tale om mindste Afbrydelse i det Forretningsforhold, hvori vi dengang stod til hinanden.

Imidlertid gik Vinteren, og det blev min faste Bestemmelse at foretage Noget i Retning af at skaffe flere Midler tilveie til et Reisefond for Haandværkerne; men først da Vaaren nærmede sig, stod det med Et ganske klart for mig, hvilken Vei jeg havde at gaa.

Det var paa den Dag, som om der pludselig blev

tændt et klart Lys for mig, og jeg undrede mig over, at det aldrig før var faldet mig ind, at man kunde *danne en Forening, hvis Middel var Selvhjælp, og hvis Formaal var Reiser i Udlandet. Foreningens Medlemmer skulde selv ved deres aarlige Contingent skabe Stipendierne.* Da jeg først havde undfanget denne Idé, formede det øvrige sig forholdsvis hurtigt; med Lovene halvt færdige i Hovedet, skrev jeg den første Indbydelse til Reisestipendieforeningen. En nærstaaende Collega, som jeg betroede mig til, hjalp mig med at samle nogle af vore fælleds Forretningsbekjendte af forskjellige Fag til at møde en bestemt Aften i min Bolig. Efter at have drøftet Sagen med disse Herrer, oplæste jeg nedenstaaende Indbydelse, som vi Alle underskrev, idet vi lovede hverandre, hver i sin Kreds, at skaffe Sagen Fremgang.

Paa Grund af de efter Tidens Fordringer, aldeles utilstrækkelige Reiselegater, som Hovedstadens Industridrivende kunne nyde godt af, have Undertegnede paatænkt at danne en Forening, hvis Formaal nærmest skulde være at samle Midler til at afhjælpe denne Trang. Vi indbyde derfor vore ærede industridrivende Medborgere til et Møde, som nærmere skal blive bekjendtgjort, for at drøfte denne Sag, og tillade vi os at forvente Bistand, saavel i Raad som i Daad, fra den Del af Samfundet, der betragtes som den danske Industris Venner.

Kjøbenhavn, den 10. Marts 1882.

H. Holm,
Kgl. Hof-Skomager.

Johan Jacobsen,
Litograf.

Holger Kjølstad,
Blikkenslagermester.

T. E. Lundbye,
Malermester.

Nielsen & Hansen,
Malermestre.

N. Chr. Topp,
Snedkermester.

I Løbet af faa Dage var der alt kommen fyrgetyve Underskrifter, og Foreningen var i Virkeligheden dannet.

Vi indvarslede da det første større Møde, som afholdtes i »National«, hvor Lovene drøftedes, og paa et senere Møde samme Sted blev et Udvalg nedsat, som atter indkaldte den konstituerende Generalforsamling, der afholdtes den 25. April i Industriforeningen, hvor Lovene paany bleve drøftede og vedtagne; ligesom det nedsatte Udvalg blev valgt til Foreningens fremtidige første Bestyrelse.

Der var i Lovene opsat Regler for hvem der skulde komme i Betragtning ved Uddelingen, og hvis der befandtes flere kvalificerede Ansøgere, end der var Legater, saa *skulde Lodtrækning afgjøre Spørgsmaalet.*

En af Hovedbetingelserne lød paa, at man mindst skulde i to Aar have eiet Borgerskab og altsaa drive selvstændig Forretning; en anden Bestemmelse lød paa, at man skulde kunne godtgjøre at være i Besiddelse af Dygtighed i sit Fag og mindst et Aar at have været Medlem af Foreningen. Stipendierne skulde alle være paa 500 Kr. Foreningen var altsaa udelukkende dannet for selvstændige Borgere.

Disse Bestemmelser, som vi dengang opstillede, og som Bestyrelsen selv var med til at fastsætte, ere de Herrer stadig komne længere og længere bort fra.

Der har ved forskjellige Generalforsamlinger, paa Grund af de fra Bestyrelsen fremkomne Lovændrings-Forslag, staaet smaa Kampe om enkelte Ord i Paragrafferne, som i den Grad har forandret Bestemmelserne saaledes, *at Bestyrelsen nu har den mest fuldkomne Myndighed til at*

uddele Legaterne til hvem den vil. De uddeles nu ogsaa ganske paa samme Maade som Legater altid ere blevne uddelte, og de uddeles tilmed af Mænd, der samtidig raader for Industriforeningens Legater og som derved middelbart indvirke paa alle de øvrige Reiselegater, der uddeles til Haandværkere i denne By. Der findes egentlig endnu kun en eneste Lovparagraf, som man kan sige holder Foreningen sammen, det er den sønderrevne § 34, som endnu bestemmer, at man skal have været 1 Aar Medlem for at erholde Stipendie. Saafremt den ogsaa blev hævet, vilde der ikke mere være nogen Reisestipendieforening. For den Sags Skyld kunde vi godt allerede nu indsende Pengene til Legat-Udvalget i Industriforeningen: saa blev det hele ganske rolig besørget derfra, der gjør sig i Uddelingen slet ingen Forskjel gjældende.

Jeg tillader mig at hævde, *at hvad der netop betinger Reisestipendieforeningens hele Tilværelse, nemlig at Legaterne fremkomme ved Medlemmerne, gjør, at denne Forening absolut maa og bør uddele sine Legater paa en anden Maade end alle de øvrige.* Hine ere givne af Rigmænd, der selv have bestemt hvorledes og af hvem de skulle uddeles; Legaterne i Reisestipendieforeningen fremkomme nærmest ved Bidrag fra dem, der selv kunne nyde godt af dem. Medens vi, der saa vidt jeg veed, var de Første der indførte Lodtrækningsprincippet, allerede for flere Aar siden ere komne bort derfra igjen, har man det Særsyn, at gamle Institutioner, som Repræsentanterne for det mosaiske Troessamfund, aarlig uddele mange Legater ved Lodtrækning mellem de mest Værdige.

Vi have kun en eneste Gang haft en Lodtrækning

(1884), der faldt udmærket ud, idet tre særdeles dygtige Haandværkere fik Stipendierne. Man skulde derfor tro at dette Princip med det Samme var fastslaaet. Det var en vanskelig Opgave at gjøre et Valg imellem de syv Mænd, som vare indstillede, og jeg synes, at Bestyrelsen for al kommende Tid havde maattet ønske sig fritaget herfor.

Ifølge Lovene kan Lodtrækning endnu finde Sted, men det er ikke skeet i de sidste fem Aar.

Det er et meget vanskeligt Hverv at dømme om, hvilke der af de Indstillede ere de mest værdige; det er i mange Tilfælde aldeles umuligt at sige, om den ene Mand er mere værdig end den anden; især naar Spørgsmaalet er om selvstændige Haandværkere, hvor der kan være saa uhyre meget at tage Hensyn til; saa er det langt lettere at bedømme Arbeideren: der bliver ikke saa meget at tage feil af.

Jeg kan ikke forstaa, hvorfor disse høitærede Herrer saa ivrig have grebet efter dette besværlige Arbeide, som ingenlunde blev forlangt af dem. Denne Bestyrelse blev kun valgt som en kontrollerende Bestyrelse, der skulde hævde Foreningens Love; men lidt efter lidt har den bemægtiget sig den absolute Magt, hvormed den nu staar udrustet. Dette er det samme som at sætte en gammel Bund ind i et nyt Fartøi, og det er dog noget, ingen fornuftig Mand falder paa. — Det er komplet Tilbagegang.

Formanden har engang sagt, at der var saa mange Rigmænd i Foreningen, som særlig havde imod Lodtrækningsprincippet. Jeg kan ikke undgaa hertil at svare, at Foreningen er bygget paa Selvhjælpsprincippet, og jeg kan næppe tro, at nogle Rigmænd, fordi de have Lyst til at

støtte Sagen med mere end det almindelige Medlems-Bidrag, derfor skulde kunne forlange vore Love omændrede, som saamange Haandværkere i sin Tid vare aldeles enige om at fastsætte; *forandre dem derhentil, at vore Stipendier nu uddeles ganske paa samme Maade som de alt existerende, der stamme fra en eller flere Rigmænd.* Jeg kan umuligt tro andet, end at den højtærede Formand med en vis Begjærlighed har benyttet sig heraf, ellers vilde det have været ganske naturligt, om han havde foreslaaet disse Rigmænd at knytte deres Midler til Legaterne i Industriforeningen, der jo uddeler sine Legater paa den saa meget yndede Maade. Ved denne Leilighed vilde endog Rigmændenes Navne blive bevarede ved at man gav de paagjældende Legater Navn efter Giveren. Vi ville herved have mistet nogle Penge; men vi havde maaske til Gjengjæld faaet Lov til at beholde vore Love i Fred, og jeg troer ikke, Foreningen vilde have tabt derved, hvilket det følgende muligvis vil godtgjøre.

Skal den gamle Uddelingsmaade atter aldeles bestemt fastslaas, vil jeg foreslaa at vælge en Bestyrelse, som vi Alle kunne samstemme om og bøie os for i den Retning. Der burde da først bestemmes, hvilke ni Hovedfag i Haandværket man ønskede repræsenteret og derefter fagvis lade Medlemmerne vælge i eller udenfor Foreningen en Mand i hvert af disse Fag. Valget kunde da senere stadfæstes af Generalforsamlingen.

Ved at tænke og arbeide i denne Sag er Bestyrelsen kommen langt bort fra Foreningens første Standpunkt. At den har uddelt Legaterne ogsaa til Svende, ligger muligvis i, at der ligefrem har været Mangel paa Ansøgere

af de selvstændige Borgere, idet Mange alt har trukken sig tilbage og Andre, som ere blevne i Foreningen, have tabt Lysten til at indstille sig. Nu saa' man Sommeren 1888, hvorledes en stor Deel af Dommerne kom fra deres vanskelige Hverv i Udstillingen; det vakte, som man erindrer, stor Meningsforskjel i mange Fag, og dog var Tingene, som skulde bedømmes, hver Dag til at see og føle paa. *Hvor langt vanskeligere er det ikke at bedømme Mennesker — at veie Menneskesjæle* — kan man gjerne sige.

I Begyndelsen fik man Besked om, hvor mange Ansøgere der havde været til Stipendierne, dette oplyses aldrig mere. Det betragtes maaske som en administrativ Hemmelighed nu. Det er ogsaa en ubehagelig Sag at komme frem med, hvorfor Bestyrelsen gjør meget fornuftig i at bruge Fordølgelse for ikke altfor tydelig at røbe, at der er Ugler i Mosen.

Hvis der endnu gaves bestemte Regler for hvem der skulde have Ret til at deltage i Lodtrækningen, saa var det i sin Orden at afvise dem, der ikke kunde staa for disse Regler; men nu falder det mildest talt lidt besynderligt at tage en Mands Penge, maaske endog flere Aar, og naar han saa ansøger om at blive delagtig i et Reiselegat, da at forbigaa ham og lægge hans Andragende til Side i al Stilhed. Man kan ikke tro, at der aarlig ikke skulde være flere dygtige Folk, der fuldt ud fortjente at komme i Betragtning, end der netop er Stipendier til Raadighed; nogle maa altsaa afvises og det er netop dette, jeg betragter som en Uretfærdighed imod Medlemmerne, endskjøndt jeg ifølge de nuværende omforandrede Love, desværre maa betragte Bestyrelsen som berettiget til at

anvende en slig Fremgangsmaade. Er det underligt, at de selvstændige Haandværkere lidt efter lidt forsvinde og blive kjede af den Historie?

Bestyrelsen maa indrømme, at den staar raadvild overfor den Mislighed, som paa denne Maade er fremkommen. Man kan ikke ustraffet, paa en saa radikal Maade, beklippe engang vedtagne Love. Foreningens Grundprincipper bleve hævdede under Lovenes Fremkomst af en Forsamling, der var besjælet af de Følelser, som i dem fandt Udtryk. At komme bort fra det gamle, det traditionelle, der saa let kunde misbruges, som *var* bleven misbrugt og som var saare vanskeligt at udføre: det var Alles Tanke dengang. Man kan betragte Foreningen som et Værk, dannet ved Manges Villie; men Alle adlydende samme Tanke, samme Aand. *Nu er der imidlerlid kommet en anden Aand ind i Bestyrelsen og det er den, der har frembragt disse Forstyrrelser i det heles Harmoni.* Der er sat Ornamenter ind, som tilhøre en anden Stilart end de nedbrudte Stykker af den i sin Tid fuldførte Bygning, og nu komme disse Uregelmæssigheder paa en iøinefaldende Maade frem. Disse uskjønne Skjævheder ere for lang Tid siden faldne *mig* i Øinene; af Foreningens Medlemmer have Adskillige endnu ikke bemærket dem. Enhver uhildet Ven af Sandheden vil imidlertid give mig Ret i hvad her er sagt.

Da Bestyrelsen opdagede, at dens Sympathier ikke længere stode i Samklang med Foreningens Statutter, burde den have nedlagt sin Bestilling, og Medlemmerne have udviist en stor, ja altfor stor Taalmodighed, ved stadig at tillade disse Forandringer i Lovene; som Mange

ikke kunde og Andre ikke vilde indsee, at der klæbede nogen skjult Brøst ved, som i Fremtiden vilde blive aabenbar; maaske de dog nu kan see, at der ikke ganske er Klarhed over det Hele.

Der er en besynderlig Hemmelighedsfuldhed over denne Bestyrelse; det viste sig strax den første Aften, da den var valgt; Bestyrelsen trak sig med Dirigenten fra Generalforsamlingen fornemt tilbage for sig selv; endog de første Indbydere til Foreningen, som havde reist hele Sagen fra Begyndelsen af, blev forbigaaede. Man skiltes ad efter denne Generalforsamling og gik hver til sit, med meget blandede Følelser, med Hensyn til dem, i hvis Hænder hele denne Sag nu hvilede.

Ifølge Lovene afgaa aarlig tre af Bestyrelsens Medlemmer, men hvilke faar man aldrig at vide førend paa selve Generalforsamlingen; da man dog gjerne først vil vide, hvem der gaa af og hvem der bliver, er man paa denne Maade aldeles afskaaret fra at stille Andre op. Nu vil jeg nok indrømme, at dette ikke i Øjeblikket har nogen Betydning, da det vilde have sine Vanskeligheder for nye Bestyrelsesmedlemmer at bringe Forandring ind i disse indviklede Forhold; men det er dog i alle Tilfælde korrekt, at Medlemmerne nogen Tid før en Generalforsamling erholder Kundskab om hvem i Bestyrelsen der gaar af. Det burde blot bemærkes i de paa Foreningens Kontor fremlagte Meddelelser, angaaende den kommende Generalforsamling, for visse Tilfældes Skyld.

Jeg har undertiden undret mig over, at Reisestipendieforeningen ikke fik større Tilslutning imellem Haandværkerne; det er forholdsvis kun et lidet Antal Haandværkere, som er repræsenteret deri. Der er omtrent fire-

hundrede ordinære Medlemmer som ere Haandværkere; de Øvrige tilhøre andre Samfundsklasser, desuden er der tooghalvtresindstyve extraordinaire Medlemmer. Det forekommer mig at være et temmeligt ringe Antal efter otte Aars Foreningsliv, især naar man ser hen til andre Foreninger, som endda kun indeslutte specielle enkelte Fag; denne Forening omslutter jo alle Haandværkets Grene. Foreningen for Boghaandværk talte 500 Medlemmer allerede det første Aar. Der finder en besynderlig livlig Af- og Tilgang Sted i vor Forening, man bliver der ikke længe; der gaa henved 50 Medlemmer ud aarlig. Paa hver Generalforsamling sees lutter nye Ansigter. Det er, som om Alle vilde prøve Reisestipendieforeningen; men naar de lære den at kjende, opgive de kun altfor hurtig Bekjendtskabet. Legaterne vare før ansatte til 500 Kr.: jeg kjæmpede længe for 600 Kr. (Den reiersenske Fond gav tidligere gjerne 300 Rdl. til en Haandværksmester). Ifølge Bestyrelsens Forslag kan der nu uddeles Legater paa 200 Kr. Hvem kan reise og lære noget videre for et saa ubetydeligt Beløb? Det hele kan paa den Maade let komme til at ende med en Lystreise paa faa Dage. Dette er ligeledes ganske imod alle de Herrers tydelig udtalte Mening, der arbeidede ved Foreningens Dannelse. Et anstændigt Beløb giver ogsaa Grund til at forvente større Udbytte; det synes at være fornuftigere, om Enkelte erholdt virkelige Midler til deres Uddannelse, end om Mange fik Lejlighed til at gjøre korte Udflugter. Paa denne Maade kan der let klattes en Deel Penge bort uden synderlig Nytte; der er en gammel Regel, som siger, at den man vil hjælpe, skal man helst hjælpe helt. Det kunde, for hvem der ikke kjender de Herrer bedre end

som saa, see ud, som om Bestyrelsen vilde benytte disse smaa Portioner til Belønninger for deres egne eller deres Venners Arbeidere.

De af Udvalget i Bestyrelsen med særdeles Dygtighed arrangerede Fællesreiser, der have vakt saa megen Opmærksomhed iblandt det store Publikum, gjælde egentlig nærmest ogsaa kun for dette og *bør ikke forvexles med Reisestipendieforeningens Formaal;* men der er Mange, som tro, at disse Ture er Foreningens væsenlige Maal. Det er mærkelig at erfare, hvor ringe Kjendskab, endog mange af Medlemmerne har til selve Sagen.

Naar man taler med Folk udenfor Foreningen og denne bliver omtalt, viser det sig altid, at den kun opfattes som et Selskab, der leder selskabelige Udflugter til Udlandet.

Nu er det ganske vist, at det ikke nytter alene at sende Haandværkerne ud at reise; det store Publikum maa jo ogsaa helst se, hvorledes der ser ud i Udlandet, for hjemme senere at faa Lyst til at erholde lignende smukke Arbeider, ved Boligernes Udstyrelse o. s. v. Men det er dog Reiserne som Studium alene, der give det egentlige Udbytte; naar man vil lære noget, maa man reise alene eller selvanden og gaa helt op i sit Fag. Det kan være meget behageligt og morsomt og ligeledes opfriskende at gjøre en saadan Fællesreise, med dens Festmaaltider og dens hvad man nok tør kalde det »Schau in die Welt hinaus«, for stort andet bliver det dog ikke; man vandrer gjennem en Fabrik, et Slot eller et Musæum, og Billederne vexle saa hurtig, at næppe et eneste Indtryk faar Tid til at fæstne sig; hver Time er besat, hver Dag

en stor Fest. Nei, — reise alene, træffe en Fagmand mellem sine Landsmænd i en fremmed By og med ham gaa Tingene rigtig igjennem, det er noget ganske andet. *Det er den stille Undersøgelse, der gavner saavel Haandværkeren som Videnskabsmanden og Kunstneren — og ikke den over Havet eller igjennem Continentet med stor Effekt foretagne selskabelige, korte Fælledsreise.* Denne efterlader en hel Del flygtige Indtryk hos Deltagerne; efter mange Gjenvordigheder maaske nogle Dekorationer for Førerne; den store Mængde er henrykt og jubler; Pressen omtaler disse Ture som nye Alexandertog med Hensyn til Fædrelandets Berigelse; men Udbyttet er ringe — saare ringe — for Haandværkerne.

I al den lange Tid, hvori jeg personlig har staaet i en saa beskeden tilbagetrukken Stilling til denne Forening, har imidlertid den hele Sag vakt særdeles Opmærksomhed, og det er meget smigrende for mig, at Andre ved at benytte min Ide og Tanke ere komne til at staa paa en saa fremskudt Plads. Man kjendte jo næppe disse Mænd, hvis Navne nu snart skinne som en gylden Stjernekrands paa Industriens Himmel, førend de hin Aften for 8 Aar siden blev valgte til at repræsentere Reisestipendieforeningen. I al deres Færd kan jeg dog ikke undlade at bemærke, at der gaaer ligesom en rød Traad, der undertiden viser sig ganske fiin, men ofte breder sig saaledes, at som Tydskeren siger »Man merkt die Absicht und man wird verstimmt«.

Den samme røde Traad er dog ogsaa saaledes vævet ind i vor Tids Liv, at den for Efterverdenen, naar den

gaar vort Regnskab igjennem, vil give hele vor Tidsalder sit Særpræg.

Naar man læste Bladene i Foraaret 1888, saa det jo næsten ud, som det var Reisestipendieforeningens Mænd, der udrettede alt Arbeidet i og ved Udstillingen. Arkitekterne, Bureauafdelingen, alt stllledes i Skygge imod Arbeidet ovre i det lille »*Hôtel de la terre*«, der laa midt paa Halmtorvet. Det var jo ganske vist et stort Arbeide at lede Strømmen af Tilreisende til Udstillingen og det var naturligvis nødvendigt at avertere derom; men naar man i den Grad og paa den Maade søger at henlede Opmærksomheden paa sig, saa opnaar man let, at Mange blive lidt mistænkelige ligeoverfor en Sag, som i den Grad behøver at udbasuneres; denne idelige Slaaen paa Stortrommen vil tilsidst bevirke en vis Mislyd. Man maa dog samtidig erindre, at de Herrer havde en betydelig pekuniær Assistance; der arbeidedes med en hel lille Stab af Journalister og Kontorister, og der er dog ogsaa gaaet adskillige tusind Kroner til hele den Historie. Men naar man havde ladet sig nøie hermed, saa vilde det dog have været et meget respektabelt Arbeide, omend den hele Fremgangsmaade ikke ganske vandt udelt Bifald. Men til de af Udvalget af Foreningens Bestyrelse ledede Fagreiser, som vistnok kunde være meget praktiske, kom endnu disse meget omtalte *Fagmøder!*

Naar man nu blot vil betænke, at i denne bevægede Udstillingstid, hvor Haandværkerne kom hertil fra Provindserne, skulde de *se Udstillingen*, *se Kjøbenhavn*, hvor Mange af dem ikke havde været siden deres Ungdom, Andre aldrig; *besøge enkelte Fabrikker og større Værksteder*,

gjøre Udflugter i Omegnen til Frederiksborg f. Ex. De skulde ogsaa *besøge Slægt og Venner; — alt det skulde ske i 4—6 Dage.*

Hvorledes kunde man dog tænke sig, at disse Mennesker i de faa Dage tillige kunde faa Tid og Ro til at arbeide i de Fagmøder, som man endvidere arrangerede for dem? Naar man nu kjender lidt til, hvor megen Ro og Tid saadanne Møder og Sager behøve for at bringe endog et meget ringe varigt Resultat, saa kunde man da nok paa Forhaand vide, hvad der vilde komme ud af det Hele. For dem, som blot et Øieblik vilde tænke herover, vil det snart staa klart, at disse Fagmøder ingen Betydning vilde have. Om der end for et enkelt Fags Vedkommende, i hvilket netop et bestemt Spørgsmaal i Øieblikket gjorde sig gjældende, blev arbeidet meget ihærdigt, saa var det dog egentlig kun et lettere Publikum, der kunde lade sig dupere af disse Møder, som de i det Hele var; enhver dybere Tænkende veed dog godt, at det ikke var andet end »*Fagfestmaaltider*«.

Disse Centralforeninger, som man vilde danne, eller som man maaske virkelig har faaet tilveiebragt nogle meget ufuldkomne Exemplarer af, hvor man har en Mand fra hver femte By i Danmark, er nogle vanskelige, store Apparater at arbeide med. Desuden er Forholdene i Provindserne i de fleste Fag saa aldeles forskjellige fra Hovedstadens, at der alene af den Grund vil finde en stadig Hæmmelse Sted inden for en saa blandet Forenings Grændser. Det ligger i selve Ordet Forening, at der skal finde en Samling Sted, et samlet Arbeide Sted, hvilket meget sjælden kan ske paa Grund af Afstandene, der koste baade Tid og Penge at overvinde.

Hvis man vil have en Udtalelse fra Landets forskjellige Haandværksfag, er de lokale Industri- og Haandværkerforeninger, som jo findes i enhver By, den naturlige Vei for en saadan, idet den saa fra disse kunde indberettes til Fælledsrepresentationen. Man behøver for den Sags Skyld ikke at danne flere af de alt her i Landet grasserende, utallige Foreninger; de forskjellige Fag kunne godt sammenkaldes til nogle Møder uden derfor at danne Foreninger.

Dette er *min* Mening om den Sag: jeg troer, at den, som har givet Idéen til disse Fagmøder under et kort Udstillingsbesøg, behøver ikke at være angest for, at Nogen skulde tilegne sig den Idé og berøve ham den.

Jeg har dog ogsaa lidt Erfaring i den Retning, idet jeg var tilstede paa den store Haandværkerkongres, der var sammenkaldt af Lærlingeforeningen i Odense i Pindsen 1877. Jeg havde endog den Ære at blive udnævnt til Sekretair paa Kongressen. Noget lærte jeg dog ved disse store Møder, nemlig at Haandværkerne i det Hele manglede mange nødvendige Forkundskaber for at kunne rigtig forstaa og see klart ind i slige Forhold, som kunne komme under Forhandling, manglede flere nødvendige Betingelser for at kunne gjøre sig gjældende ligeoverfor hverandre.

Naar Haandværkerne skulle have noget sat i Gang, saa er det ofte Tilfældet, at de maa benytte andre Samfundsklasser til at gjøre en Deel af Arbeidet; men disse Andre kjende dog ikke Sagerne saaledes som Haandværkerne selv gjøre, og saa kommer det Hele alligevel let til at halte.

Jeg lovede mig selv, da alle slige Samfundssager særlig interesserede mig, at jeg vilde søge at uddanne mig

saaledes, at Tingene kunde komme til at vise sig i et klarere Lys for mig, end de dengang gjorde.

I de sidste 13 Aar har jeg læst meget i Blade, Tidsskrifter og Bøger, studeret Historie, Samfundsliv, Naturvidenskab og Reisebeskrivelser; mangen en Aften har jeg sat mig til at læse, naar Solen var gaaet ned og Dagværket tilendebragt, og ofte har Hanen galet om Morgenen, førend jeg har pustet Lampen ud.

Dette er kun fremhævet, for at man ikke skulde tro, at jeg fremkommer med uoverlagte Meninger, men jeg skal ikke yderligere tale om Fagmøderne, som jeg kun berørte for gjennem et Exempel at vise, hvor lidt dette Udvalg i Bestyrelsen formaar at begrændse sig; naar man saaledes med vældig Haand vil gribe ind i al muligt, saa kjører man let før eller senere fast.

Jeg har selv engang i en anden Henseende begaaet den Feil at slaa for store Brød op, som man siger; saa jeg kan maaske faa Lov til at fraraade Andre at gjøre det samme.

Atter vender jeg tilbage til Reisestipendieforeningen, idet jeg vil forsøge i korte Træk at tolke den Tanke, der egentlig gjorde sig mest gjældende hos mig, da hele denne Sag fik Liv. Jeg saa, at Tidsforholdene gjorde, at mange flere Mennesker end tidligere af de mere oplyste og dannede Klasser vilde søge deres Erhværv som Haandværkere og for saadanne Folk, der ofte vare udgaaede fra mere velstaaende Hjem, vilde Haandværkslivet med dets daglige, ensformige Slid, mere eller mindre komme til at virke lammende og trættende. Mænd, som i den tidlige Ungdom havde kjendt Frihed og Opmuntring, vilde lidt

efter lidt see den Dag komme, da de havde ondt nok ved at bjerge sig i Livets haarde Kamp. Alle kunne ikke stille store Forretninger op; tvertimod vil der netop blive mange smaa nu. Disse Folk kunde dog ogsaa have Trang til at opfriskes lidt, ved at see noget Nyt ude i Verden; man falder saa let sammen ved at arbeide hver Dag med næsten altid det samme, men det bliver mere og mere vanskeligt at fortjene hvad en saadan Reise koster. Disse Mænd vilde dog heller ikke saa gjærne melde sig som Ansøgere til de Legater, der uddeles til enhver dygtig ung Svend; det vilde dog genere dem enten i den ene eller i den anden Retning. *Men i en Forening som denne, hvor enhver gav sin Skjærv til, der vilde Haandværksmestrene og de mindre Industridrivende langt hellere søge hen.* Det var egentlig denne Tanke, der skabte Reisestipendieforeningen; det var dette Formaal, der gjorde, at saa mange mindre Haandværkere og Industridrivende rakte Haanden frem imod den, idet de følte, at den var dannet med deres eget Tarv for Øie, fremkommen ved en af deres Midte. Det er langt fra tilstrækkeligt at reise som Svend; det er særlig ved de senere Reiser, naar man er modnet lidt i Erfaringens Skole, at man seer bedre paa Tingene. Som Svend er det derimod langt lettere at komme afsted; kan en Svend ikke erholde Hjælp hjemme fra, saa staa alle Legaterne ogsaa aabne for ham, baade det reiersenske, det lassenske og Industriforeningens samt flere mindre i Haandværkerforeningen, og han har den store Fordel ligeoverfor Mesteren, at han kan arbeide, hvor han kommer frem, hvilket tillige er aldeles nødvendigt for ham, hvis han vil lære noget rigtig. Paa denne første Reise virker alt det

fremmede saa overvældende; han bliver fængslet, ligesom blændet af alt det nye der møder; seer ikke alene paa sit Fags Specialiteter, men seer paa Menneskene, seer paa Dyrene, seer paa den hele Verden, som er fremmed og ny for hans unge Blod; han seer tillige egentlig mest paa Detaillerne i Arbeidet, hvilket jo ogsaa er aldeles nødvendigt og naturligt. Det er for en stor Deel »med Violinen«, som Formanden i Industriforeningen saa smukt har sagt en Aften i Reisestipendieforeningen, at denne første Reise gaar for sig; det er først efter længere Tids Ophold i Udlandet, at man rigtig faar Øinene op. Paa den anden Reise derimod, naar man hjemme selv har drevet Forretning i nogle Aar, selv holdt Folk og vænnet sig til at bedømme Andres Arbeide, saa seer man paa Helhederne i Arbeidet med et langt mere modent Blik.

Det var særlig for den anden Reise, at denne Forening blev dannet og særlig for de selvstændige Haandværkere.

Vilde Svendene gjøre noget lignende, stod det dem jo frit, og der var vel ogsaa Nogle, der vilde støtte deres Sag med Midler. Der findes i Foreningen omtrent 400 Haandværksmestre og 20 Svende; der er ialt i disse otte Aar uddelt 34 Reisestipendier, og de 12 af disse ere faldne paa Svendene. Man har i Bestyrelsen sagt, at ved Lodtrækning vilde det gaa Omgangen rundt med Stipendierne, hvilket Ordspil jeg aldrig har kunnet fatte; thi de Legater, vi eie eller komme til at eie, blive dog uddelte imellem Medlemmerne alligevel, enten det saa sker ved Lodtrækning eller ei, og Foreningen erholder forhaabentlig stadig ny Medlemmer; desuden skal der 50 Medlemmer til for at danne et Stipendie paa 500 Kr.; hvorledes det skal komme

til at gaa Omgangen rundt, det forstaar jeg ikke; saa maatte Stipendierne da gjøres betydelig mindre, end de alt er blevne, og det er dog vist næppe Meningen at gaa videre i den Retning.

Derimod turde det være afgjort, at efter den Maade der nu uddeles paa, vil Legaterne meget snart naa Omgangen rundt imellem Svendene!

Vi have dannet en Forening til Fordel for Haandværksmestrene og de mindre Industridrivende, og det viser sig tydelig, at Bestyrelsen nu foretrækker at uddele Stipendierne til Svendene, efter som de 20 Svende blot i *de sidste fem Aar* har faaet 12, og de 400 selvstændige Haandværkere i samme Tidsrum kun har modtaget 18 Stipendier.

Jeg haaber, at Medlemmerne nu maa kunne indsee, med hvilken Ret jeg taler, og at der ligger nogle besynderlige Synsmaader til Grund for alt dette.

Den høitærede Bestyrelse kan ikke tage mig ilde op, at jeg vover at forsvare min Idé; det maa jeg have Ret til, eftersom Bestyrelsen i den Grad har kritisk behandlet den, saa den næsten er slettet ud. Jeg vil endogsaa tillade mig at gjøre lidt Gjengjæld imod Bestyrelsen ved at krittisere dens senere Experimenter. Retten maa vel i den Henseende være ens for begge Parter.

Paa Generalforsamlingen levnes der sjelden nogen Tid til at opponere; thi Bestyrelsen har saa meget at meddele, at Tilhørernes Taalmodighed aldeles er udtømt, naar Ordet endelig bliver overgivet til Medlemmerne. Tiden for Generalforsamlingen begrændses tillige af det store Festmaaltid, som vinker i Baggrunden; det er den eneste Aften om Aaret, da Foreningen samles, for ligesom i Olympen, at tømme Bægeret i Selskab med de høie Guder.

Det var engang min store Tanke, at denne Forening skulde indeholde alle Betingelser for at trænge ind i de brede Lag i Borgernes Rækker, ligefra det mørke Værksted i Bagbygningens Kjælder til det lyse Rum paa første Sal fraoven, hvor Morgensolen først sender sine Straaler ind og vækker Beboerne til Livet igjen, enten deres Værktøi tier eller larmer. Jeg haabede, at her vilde alle de søge hen, som endnu arbeidede med Liv og Friskhed; jeg vilde ogsaa søge at drage Haandværksmestrene i Provindserne med ind i Foreningen, og den Sal skulde være stor, der kunde rumme os Alle paa den aarlige Festaften. Det var heller ikke dengang vor Mening at nøies med en saadan enkelt Aften til vort hele Samliv; vi vilde i Løbet af Vinteren, i den mere stille Tid, afholde nogle tarvelige mindre Sammenkomster, der vilde bidrage til, at man lærte hverandre at kjende. En og anden af de nylig hjemkomne kunde da fortælle lidt om, hvad han havde seet, og hvor han havde været paa sin Reise. Jeg hørte et saadant lille Foredrag forleden en Aften i Industriforeningen af en Mand, der havde været ude at reise, og som tillige talte lidt om sit eget Syn paa Sagerne herhjemme, og jeg vilde ønske, ret mange af Reisestipendieforeningens Medlemmer havde hørt det. Ved saadanne Sammenkomster vilde der lidt efter lidt udvikle sig et rigere Liv imellem Forenings-medlemmerne.

Den der føler Kraft nok til paa en hensynsfri og energisk Maade at udtale, hvorledes Sagerne vise sig for ham, han kommer nærmere til det sande, almindelige Liv, som er Foreningspunktet for den hele Slægt; han arbeider i Sandhed paa at fremskynde Fred og Harmoni i Samtiden.

Men for at dømme klart i en Sag maa man ligesom løfte sig lidt op fra Jorden, blot for nogle faa Øieblikke se at komme bort fra sit snevre hjemlige Standpunkt, ikke sidde med sit ene Been hjemme i sin Forretning, thi da vil man ikke kunne dømme klart og frit. Naar man vil debattere saadanne Sager, bør man betragte Alle som lige; vi have Alle en Stemme, men den bør kun bruges i det Heles og Sandhedens Interesse.

Jeg kunde forlænge siden have gjort det samme, som saa Mange alt har gjort, nemlig meldt mig ud af Foreningen; men ifølge det Forhold, hvori jeg staar til hele denne Sag, har jeg anset det for min Pligt at blive og forsvare mine Anskuelser.

Jeg har her forsøgt at udkaste et Billede af, hvad denne Forening var paa Vei til at blive, og hvad den er naaet til at blive. — Nu hviler en kold, knugende Magt over Reisestipendieforeningen. —

Og dog ligger der en underlig betagende Noblesse, en vis moderne Intelligens over mange af dens Elementer; man føler det uvilkaarligt blot ved at kaste et Blik paa det lille Kort fra Festmaaltidet sidste Aar. — Dens vaiende Fane, Udstillingsbygningen, Reiseminderne fra de forskjellige Ture; man modtager ligesom et frisk Pust, fra en Tid, hvor Kunst og Haandværk vil smelte over i hinanden. — Den er et Nutidsbarn, elegant, smilende og blændende, med alle sin Tids Feil og Mangler; men hvem der først rigtig har levet sig ind i den, formaar ikke helt at støde den bort fra sit Hjærte.